

ΕΙΔΙΚΟ ΑΡΘΡΟ SPECIAL ARTICLE

Εγγραμματοσύνη σε θέματα υγείας Ομάδα σύγκλισης απόψεων για την ορολογία

Ο όρος “health literacy” ή εγγραμματοσύνη σε θέματα υγείας (ΕΥ) αποτελεί σημαντικό τομέα έρευνας για τη δημόσια υγεία και την παροχή φροντίδας υγείας. Είναι γνωστό ότι οι άνθρωποι με χαμηλό επίπεδο ΕΥ κάνουν αυξημένη χρήση των υπηρεσιών υγείας, επισκέπτονται συχνότερα τα νοσηλευτήρια ως επείγοντα περιστατικά, έχουν μεγαλύτερης διάρκειας νοσηλείες και δεν ακολουθούν τις ιατρικές οδηγίες. Στην Ελλάδα και στην Κύπρο μόλις την τελευταία δεκαετία συναντάται έρευνα για την ΕΥ, σε αντίθεση με άλλες χώρες όπως στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, στην Αγγλία, στην Αυστραλία και στην Κίνα, όπου αριθμούν πάνω από δύο δεκαετίες. Βασικό ζήτημα της έρευνας στον ελληνικό χώρο συνιστά η χρήση κοινής ορολογίας. Για τον σκοπό αυτόν οργανώθηκε ομάδα σύγκλισης απόψεων με στόχο να δράσει συμπληρωματικά της ομάδας Health Literacy Survey in Europe (HLS-EU) στην Ελλάδα, να επικυρώσει την ορολογία της έννοιας και να απαντήσει σε ερωτήματα για τον τρόπο μέτρησης σε Ελλάδα και Κύπρο, τις μελλοντικές έρευνες και τον ρόλο όλων των αρμόδιων φορέων όσον αφορά σε παρεμβάσεις αλλά και στη διάδοση της έννοιας.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο όρος “health literacy” ή εγγραμματοσύνη σε θέματα υγείας (ΕΥ) χρησιμοποιείται στη διεθνή βιβλιογραφία τουλάχιστον τα τελευταία 30 έτη, αποτελώντας σημαντικό τομέα έρευνας για τη δημόσια υγεία και την παροχή φροντίδας υγείας.¹ Πολλά διεθνή προγράμματα, περιλαμβανομένου του προγράμματος «υγιείς άνθρωποι 2020», αναφέρονται στον ρόλο της ΕΥ στη βελτίωση της δημόσιας υγείας.² Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή Στρατηγικών Υγείας έχει επίσης συμπεριλάβει την ΕΥ ως δράση προτεραιότητας.³

Διάφοροι ορισμοί έχουν χρησιμοποιηθεί για την περιγραφή της έννοιας της ΕΥ, με πλέον πρόσφατο αυτόν που αναφέρεται στον ρόλο της ΕΥ στη φροντίδα και στην προαγωγή της υγείας, καθώς και στην πρόληψη των ασθενειών: «Η εγγραμματοσύνη σε θέματα υγείας περιλαμβάνει τη γνώση, το κίνητρο και τις ικανότητες των ατόμων να αποκτήσουν πρόσβαση, να κατανοήσουν, να αξιολογήσουν και να εφαρμόσουν πληροφορίες, ώστε να λάβουν αποφάσεις που αφορούν στη θεραπεία και στη φροντίδα της υγείας,

στην πρόληψη ασθενειών και στην προαγωγή της υγείας».⁴

Ερευνητές στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής (ΗΠΑ), στο Ηνωμένο Βασίλειο, σε Αυστραλία και Κίνα, αλλά και σε χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) έχουν ενδιαφερθεί για τον τρόπο μέτρησης, τους προβλεπτικούς παράγοντες, τις συνέπειες, αλλά και τις παρεμβάσεις σε διαφορετικούς πληθυσμούς, τόσο σε κλινικούς πληθυσμούς όσο και στον γενικό πληθυσμό.⁵ Στην Ευρώπη εκπονήθηκε μια μεγάλη μελέτη, η έρευνα “Health Literacy Survey in Europe (HLS-EU)”, σε 8 χώρες, στην Αυστρία, στη Βουλγαρία, στη Γερμανία, στην Ελλάδα, στην Ιρλανδία, στην Ολλανδία, στην Πολωνία και στην Ισπανία, για τη διερεύνηση των επιπέδων της ΕΥ και τις συσχετίσεις με δημογραφικά χαρακτηριστικά. Ειδικότερα, το 12% των συμμετεχόντων παρουσίαζαν ανεπαρκή επίπεδα ΕΥ και το 35% προβληματικά επίπεδα ΕΥ. Η ηλικία και η εκπαίδευση συνιστούν χαρακτηριστικά που επιδρούν στο επίπεδο της ΕΥ, με τα νεότερα σε ηλικία άτομα και με υψηλότερο μορφωτικό επίπεδο να αναφέρουν υψηλότερο επίπεδο ΕΥ.⁶

ΑΡΧΕΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ 2021, 38(6):833–839
ARCHIVES OF HELLENIC MEDICINE 2021, 38(6):833–839

A. Ευθυμίου,¹
I. Μενοίκου,¹
N. Μίτλεττον,¹
B. Κονδύλη,²
E. Παπασταύρου¹

¹Τμήμα Νοσηλευτικής, Σχολή Επιστημών Υγείας, Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο Κύπρου, Λεμεσός, Κύπρος
²Hellenic American University, Nashua, New Hampshire, Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής και Αθήνα

Health literacy: A consensus group on Greek terminology

Abstract at the end of the article

Λέξεις ευρετηρίου

Ορολογία
Ποιοτική έρευνα
Προαγωγή υγείας
Πρόληψη

Υποβλήθηκε 12.1.2021
Εγκρίθηκε 8.2.2021

Η ορολογία της έννοιας “health literacy” έχει απασχολήσει ξανά την ερευνητική κοινότητα. Συνολικά, εντοπίζονται 28 διαθέσιμες μεταφράσεις του όρου σε άλλες γλώσσες, από τις οποίες οι 22 στην ΕΕ.⁷ Αυτή η ποικιλία των μεταφράσεων μπορεί να αποτελεί την αιτία που στην Ευρώπη η έρευνα για την ΕΥ έχει καθυστερήσει σε σύγκριση με τις ΗΠΑ. Στην περίπτωση της ελληνικής μετάφρασης, έχουν εντοπιστεί δύο διαφορετικές μεταφράσεις. Συγκεκριμένα, από το EU Health Strategy και το *Google Translate* ο όρος μεταφράστηκε ως «γνώσεις για την υγεία», ενώ για την έρευνα HLS-EU ο όρος μεταφράστηκε ως «εγγραμματοσύνη σε θέματα υγείας».⁸

Μέσα στο πλαίσιο της έρευνας για την επίδραση της ΕΥ και της ψηφιακής ΕΥ (ψ-ΕΥ) των οικογενειακών φροντιστών ανθρώπων με άνοια κρίθηκε απαραίτητη μια κοινή συμφωνία στη μετάφραση και στη χρήση του όρου “health literacy” σε Ελλάδα και Κύπρο. Η ομάδα σύγκλισης απόψεων είχε στόχο να δράσει συμπληρωματικά της έρευνας στην Ελλάδα HLS-EU και να απαντήσει στα ερωτήματα για την ορολογία της έννοιας, τον τρόπο μέτρησης σε Ελλάδα και Κύπρο, τις μελλοντικές έρευνες και τον ρόλο όλων των αρμόδιων φορέων όσον αφορά σε παρεμβάσεις αλλά και στη διάδοση της έννοιας.

2. ΟΜΑΔΑ ΣΥΓΚΛΙΣΗΣ ΑΠΟΨΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΡΟΛΟΓΙΑ

Η μέθοδος για την ορολογία και τη χρήση του όρου της ΕΥ ήταν η μέθοδος σύγκλισης απόψεων ειδικών (nominal group processes) με τροποποιήσεις για απλοποίηση της διαδικασίας.⁹ Σύμφωνα με την παραπάνω μεθοδολογία δόθηκε η δυνατότητα στην ομάδα των ειδικών να αναπτύξει ιδέες, οι συντονιστές της ομάδας συγκέντρωσαν και παρουσίασαν όλες τις διαφορετικές εναλλακτικές και στο τρίτο στάδιο οι συντονιστές και τα μέλη συζήτησαν και αποφάσισαν για την τελική ορολογία χωρίς ψηφοφορία.

Συνολικά, στη συνάντηση που έλαβε χώρα στο τμήμα Νοσηλευτικής συμμετείχαν 12 άτομα: 9 προσκεκλημένοι ειδικοί και 3 μέλη της ερευνητικής ομάδας. Η επιλογή των ειδικών έγινε σύμφωνα με την εμπειρία τους στο θέμα της ΕΥ ή στη γλωσσολογία. Ειδικότερα, 6 άτομα συμμετείχαν λόγω της προηγούμενης έρευνάς τους στην προαγωγή υγείας και στην ΕΥ. Έξι ειδικοί αποτελούσαν ακαδημαϊκό προσωπικό τμημάτων Ιατρικής (επίκουρος καθηγητής Ιατρικής), Νοσηλευτικής (δύο αναπληρωτές καθηγητές, επίκουρη καθηγήτρια και καθηγήτρια νοσηλευτικών τμημάτων) ή Γλωσσολογίας (επίκουρη καθηγήτρια Γλωσσολογίας). Ένας υποψήφιος διδάκτορας συμμετείχε λόγω του ειδικού ενδιαφέροντος για το θέμα, καθώς και δύο μέλη

από την ομάδα της έρευνας HLS-EU από την Ελλάδα. Δύο μέλη από την ερευνητική ομάδα με εμπειρία στις ομάδες εστίασης και σύγκλισης απόψεων συντόνιζαν τη συζήτηση και ένας ερευνητής της ομάδας κρατούσε σημειώσεις και παρατηρήσεις κατά τη διάρκεια της συζήτησης. Με άδεια όλης της ομάδας η συζήτηση μαγνητοφωνήθηκε, ώστε να προχωρήσουν οι ερευνητές σε απομαγνητοφώνηση και ανάλυση περιεχομένου.

2.1. Εννοιολογικός ορισμός και ορολογία

Κεντρικά θέματα που προέκυψαν από την ανάπτυξη και τη συζήτηση των ιδεών αφορούσαν στον εννοιολογικό ορισμό και στην ορολογία, στα διαθέσιμα ερευνητικά δεδομένα, στα εργαλεία μέτρησης της ΕΥ, στην προαγωγή υγείας και στην ΕΥ, καθώς και στις δράσεις διάχυσης.

2.1.1. Παλαιότεροι και σύγχρονοι ορισμοί. Αναφέρθηκε ένας από τους πρώτους ορισμούς της ΕΥ, ο οποίος περιλαμβάνει τρεις τύπους “health literacy”: τη λειτουργική ΕΥ, την ΕΥ επικοινωνίας, και την ΕΥ αξιολόγησης.¹⁰ Ο νεότερος ορισμός, που υιοθετήθηκε από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας (ΠΟΥ) στην έκθεση “EU health literacy in the solid facts”, παρουσιάζει τον όρο ως σύνολο δεξιοτήτων και όχι ως μια διαδικασία.¹¹ Σύμφωνα με αυτόν τον ορισμό, οι γνώσεις, οι δεξιότητες και τα κίνητρα δεν εξαρτώνται από την εκπαίδευση.

«...είναι μια δεξιότητα που χρειάζεται όταν βρεθείς στη δύσκολη ανάγκη να επικοινωνήσεις, να έχεις πρόσβαση και να κινηθείς στο σύστημα υγείας για να αντιμετωπίσεις το πρόβλημα, να βρεις τον ιατρό. Επομένως, για να διατηρήσεις την υγεία, για να διατηρήσεις τη βελτίωση της νόσου ή αν είναι ακόμη πιο ευρύτερο, ακόμη και πριν να βρεθείς σε αυτή την ανάγκη, πώς να προάγεις την υγεία σου».

2.1.2. Ελληνική ορολογία του “health literacy”. Ο προβληματισμός για την επιλογή της ορολογίας του “health literacy” έχει προκύψει και σε άλλες χώρες. Ισπανόφωνες χώρες χρησιμοποίησαν τον όρο χωρίς μετάφραση, όπως και στην περίπτωση της Γερμανίας. Αναφορικά με τις μεταφράσεις στην ελληνική γλώσσα, στη Wikipedia, αλλά και στο λεξικό ελληνικής γλώσσας του Μπαμπινιώτη δεν υπάρχει ακριβής μετάφραση. Οι όροι που εμφανίζονται είναι «αλφαριθμητισμός» και «γραμματισμός»: 1) «Αυτοί οι όροι έχουν ξεπεραστεί, οι εκπαιδευτικοί δεν τους χρησιμοποιούν πλέον». 2) «Ο όρος αλφαριθμητισμός δεν καλύπτει το νόημα, μιας και αναφέρεται σε πιο βασικές διαδικασίες». 3) «Ένα αγράμματο άτομο μπορεί να έχει εγγραμματοσύνη για την υγεία και μπορεί να κινητοποιείται να μάθει για την υγεία του, να συζητήσει με τον ιατρό, από τη δική του εμπειρία και να κατανοεί τα θέματα για την υγεία».

2.1.3. *Μετάφραση του όρου σε Ελλάδα και Κύπρο.* Στην Ελλάδα και στην Κύπρο, πριν από την έννοια “health literacy”, γινόταν χρήση των όρων «προαγωγή υγείας» και ακόμη παλαιότερα «εκπαίδευση για την υγεία», ο οποίος δεν χρησιμοποιείται πλέον. Η προαγωγή υγείας εκφράζεται καλύτερα με τον όρο «εγγραμματισμός υγείας» παρά με την εγγραμματοσύνη, μιας και γίνεται ευκολότερα κατανοητός ως διαδικασία. Στις δύο αυτές χώρες η γλώσσα χρησιμοποιείται με διαφορετικό τρόπο. Στην περίπτωση της ελληνικής μετάφρασης, η ομάδα HLS-EU οργάνωσε έρευνες με τη μέθοδο των Δελφών και ομάδες εστίασης με ψυχολόγους και γλωσσολόγους, ώστε να καταλήξουν στην ορολογία και να μεταφράσουν τον ορισμό του “health literacy”. «Δεν μπορούμε να μεταφράσουμε με ακρίβεια από τα Αγγλικά στα Ελληνικά ή να χρησιμοποιήσουμε τον αγγλικό όρο, όπως έχει. Πρέπει να βρούμε την πλέον κατάλληλη λέξη. Ακόμη και στα Ελληνικά, οι επαγγελματίες υγείας σε Ελλάδα και Κύπρο αντιμετωπίζουν δυσκολίες να κατανοήσουμε τι εννοούμε».

2.2. Διαθέσιμα ερευνητικά δεδομένα

Έρευνες σε αυτό το θέμα ήδη ξεκινούν από τη δεκαετία του 1990 και αυξάνονται τα τελευταία 15 έτη στις θεματικές της προαγωγής υγείας, της επικοινωνίας της υγείας, της αναγνωσιμότητας και της δημόσιας υγείας. Οι χώρες που κυριαρχούν ερευνητικά στον χώρο είναι οι ΗΠΑ, η Αυστραλία και το Ηνωμένο Βασίλειο. Στην Ελλάδα και στην Κύπρο υπάρχει διαθέσιμη βιβλιογραφία για την ΕΥ, ακόμη και εάν περιλαμβάνει έννοιες όπως η πρόληψη και η προαγωγή υγείας.

«Βρίσκουμε παρουσιάσεις φοιτητών για την προαγωγή υγείας και την εκπαίδευση, με στόχο την ενδυνάμωση, την αύξηση της αυτο-αποτελεσματικότητας, τη διαχείριση συμπτωμάτων και τη βελτίωση της αντιμετώπισης».

Η έρευνα θα έπρεπε να εστιάσει στο ζήτημα της συμμετοχής ατόμων με χαμηλό επίπεδο ΕΥ. Συνήθως οι έρευνες επικεντρώνονται σε έννοιες όπως η ενδυνάμωση, η αυτοαποτελεσματικότητα, η αντιμετώπιση, η αυτοδιαχείριση και δεν μετρούν το επίπεδο της ΕΥ, το οποίο μπορεί να τροποποιεί την επίδραση. Η οργάνωση ενημερωτικών ημερίδων ή άλλων μέσων για να ενισχυθεί η συμμετοχή συνιστά σημαντική διάσταση της έρευνας.

«... με τη συμμετοχή σε έρευνες για την εγγραμματοσύνη υγείας – υποστηρίζουμε ανθρώπους ή προσκαλούμε μόνο εκείνα τα άτομα που ήδη έχουν αυτές τις δεξιότητες».

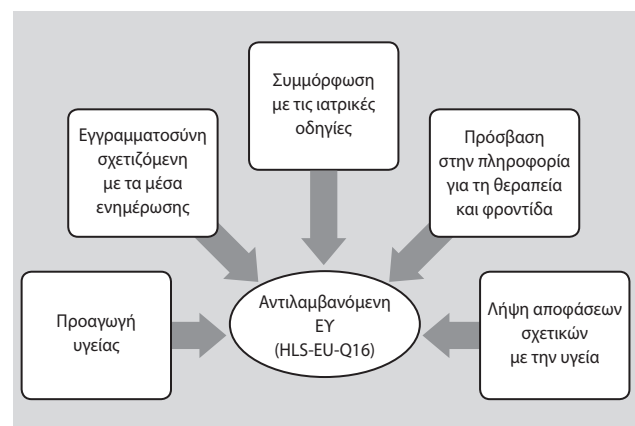
2.3. Εργαλεία μέτρησης της εγγραμματοσύνης σε θέματα υγείας

2.3.1. HLS-EU-Q16. Εγκυροποίηση και κατανόηση ερωτή-

σεων. Η ΕΥ δεν λαμβάνει σημείο μηδέν αλλά έχει επίπεδα, είναι ένα συνεχές, όπως για παράδειγμα και οι δείκτες νοημοσύνης. Υπάρχουν υποκειμενικά και αντικειμενικά εργαλεία μέτρησης. Ο διαφορετικός αυτός τρόπος μέτρησης μπορεί να επηρεάζει την ακριβή αξιολόγηση των επιπέδων της ΕΥ. *«Μπορούμε να σκεφθούμε την εγγραμματοσύνη σε θέματα για την υγεία όπως στην περίπτωση της νοημοσύνης. Λαμβάνουμε πολλές βαθμολογίες. Ακόμη και στην ΕΥ, ένα άτομο μπορεί να μην κατέχει την παραδοσιακή εγγραμματοσύνη αλλά να έχει ΕΥ. Είναι σημαντικό να μετρήσουμε την έννοια για να παρέμβουμε».*

Αρχικά, το ερωτηματολόγιο HLS-EU-Q16 αναπτύχθηκε στα Αγγλικά στο πλαίσιο της έρευνας HLS-EU και στη συνέχεια πραγματοποιήθηκαν τρεις ομάδες εστίασης σε 3 χώρες. Όλες οι χώρες που συμμετείχαν στην έρευνα μετέφρασαν το ερωτηματολόγιο. Για την Ελλάδα, δύο ερευνητές-μέλη της ομάδας προχώρησαν στη μετάφραση και η επιστημονική ομάδα το επικύρωσε. Το HLS-EU-Q16 έχει εγκυροποιηθεί σε πληθυσμό 174 φροντιστών ατόμων με άνοια στην Ελλάδα και στην Κύπρο και προέκυψαν πέντε διαστάσεις (εικ. 1): η προαγωγή υγείας, η εγγραμματοσύνη σχετιζόμενη με τα μέσα μαζικής ενημέρωσης (ΜΜΕ), η συμμόρφωση με τις ιατρικές οδηγίες, η πρόσβαση στην πληροφορία για τη θεραπεία και τη φροντίδα και η λήψη των αποφάσεων σχετικά με την υγεία.¹²

Ζητήματα που συζητήθηκαν στη συνάντηση των ειδικών για την ορολογία αφορούσαν στην κατανόηση των ερωτήσεων HLS-EU-Q16, αλλά και στην επιλογή των λέξεων. Οι συμμετέχοντες εντόπισαν τη διαφορά στις ερωτήσεις του ερωτηματολογίου ανάμεσα στα ρήματα *πράττω – κατανώ – κρίνω*, τα οποία άνθρωποι με χαμηλή εγγραμματοσύνη ενδεχομένως να μην κατανοούν κατά την πρώτη ανάγνωση των προτάσεων.

Εικόνα 1. Οι πέντε διαστάσεις της εγγραμματοσύνης σε θέματα υγείας (ΕΥ) για το HLS-EU-Q16 στην ελληνική γλώσσα. Πηγή: Από τους συγγραφείς.

2.4. Προαγωγή υγείας και επαγγελματίες υγείας

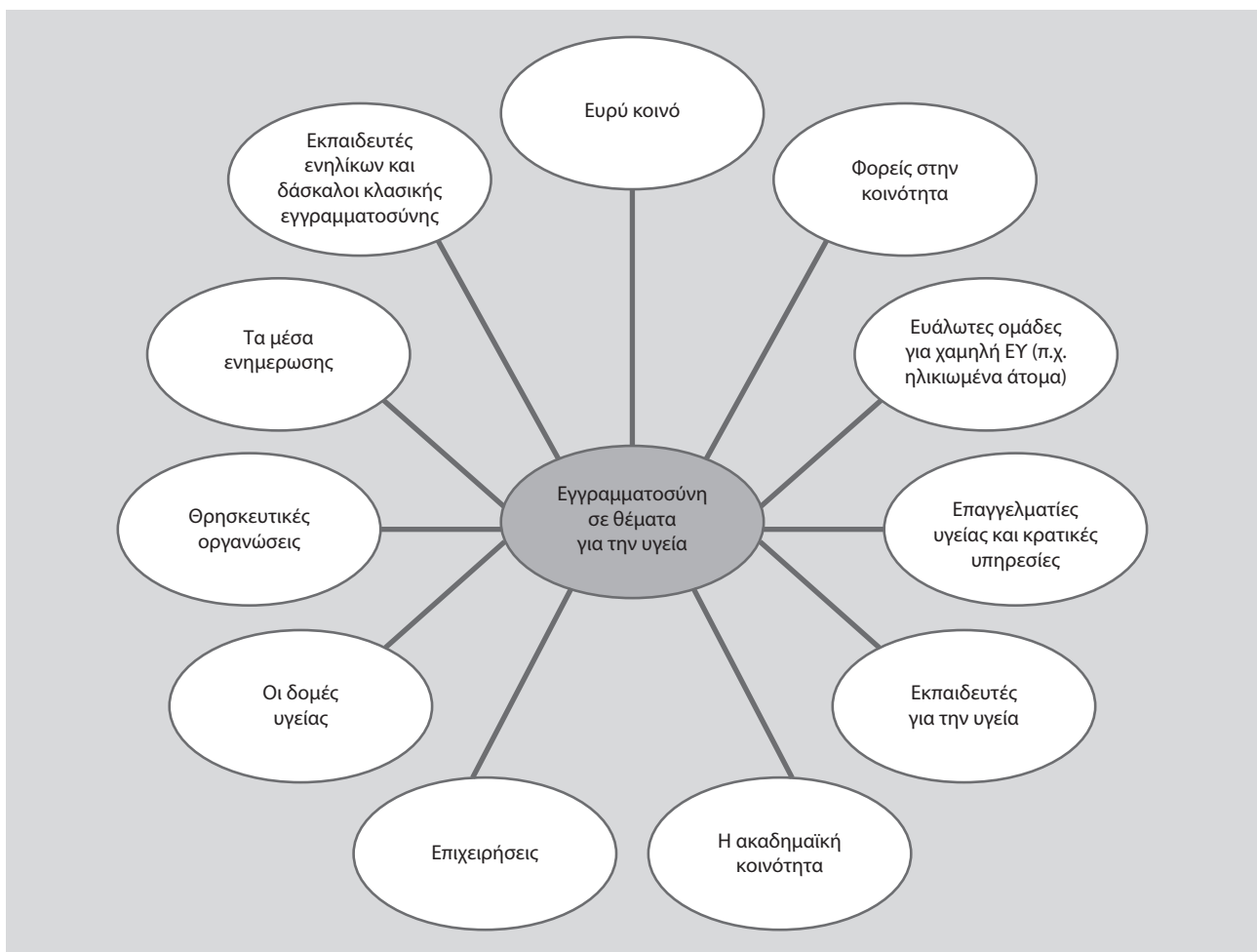
2.4.1. Ο ρόλος των επαγγελματιών υγείας, της πολιτείας, των πολιτών και των μέσων ενημέρωσης. Οι επαγγελματίες υγείας λειτουργούν ως εκπαιδευτές για το ευρύ κοινό. Ασθενείς και επαγγελματίες υγείας έχουν υποχρέωση στην εν λόγω διαδικασία για την ΕΥ. Οι επαγγελματίες υγείας χρειάζεται να βεβαιώσουν ότι δεν διευρύνουν το κενό ανάμεσα σε χαμηλό και υψηλό επίπεδο ΕΥ κατά τη διάρκεια εκπαίδευσων. Η πολιτεία χρειάζεται να ανευρίσκει τρόπους ώστε να υποστηρίξει την εκπαίδευση της ΕΥ και αυτό συνιστά υποχρέωση απέναντι στους πολίτες. Οι πολίτες χρειάζεται να παραμένουν κινητοποιημένοι και δραστήριοι ώστε να βελτιώσουν τα επίπεδα της ΕΥ. Τα ΜΜΕ και οι δημοσιογράφοι έχουν υποχρέωση να προάγουν την έννοια της ΕΥ στο ευρύ κοινό, αν και σε πολλές περιπτώσεις μπορεί να είναι και για τους ίδιους δύσκολο να την κατανοήσουν.

«Η ΕΥ είναι υποχρέωση του ατόμου, της οικογένειας, του

περιβάλλοντος (σχολείο) και συνδέεται με την ΕΥ των επαγγελματιών υγείας. Είναι η ΕΥ ένα προσωπικό χαρακτηριστικό ή ένα χαρακτηριστικό μιας κοινωνίας; Είναι μόνο ζήτημα συμμόρφωσης των ασθενών;».

2.5. Δράσεις διάχυσης

Η έννοια της ΕΥ δεν αναφέρεται μόνο στον ασθενή αλλά σε ένα ευρύτερο κοινό που χρειάζεται να λάβει πληροφόρηση: φροντιστές ασθενών, ηλικιωμένα άτομα, νομοθέτες, πολιτικοί και διοικητικό προσωπικό, και απαιτείται η δημοσιοποίηση στους επαγγελματίες υγείας ώστε να είναι σε θέση να ενημερώσουν επαρκώς τους χρήστες των υπηρεσιών υγείας (εικ. 2) συγκεκριμένα: 1) «Εάν είμαι ιατρός ή νοσηλεύτης, θα πρέπει να εξηγήσω στον ασθενή μου τη δοσολογία και τι θα συμβεί εάν λάβει μεγαλύτερη δόση». 2) «Χρειάζεται να παρουσιαστεί η ιδέα σε Ελλάδα και Κύπρο, να συζητηθεί η ορολογία, η ιστορία του όρου, να οργανωθούν

Εικόνα 2. Κύριοι παράγοντες για την εγγραμματοσύνη σε θέματα για την υγεία (ΕΥ). Πηγή: Η εικόνα μεταφράστηκε στα Ελληνικά από την έκθεση του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας (ΠΟΥ), 2013.¹³

ημερίδες για την ΕΥ και να προστεθεί μάθημα στο ωρολόγιο πρόγραμμα των τμημάτων των επιστημών υγείας».

3. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η ομάδα εργασίας συμφώνησε ως προς τη χρήση του όρου «εγγραμματοσύνη σε θέματα υγείας» (εν συντομία εγγραμματοσύνη υγείας, ΕΥ) στην ελληνική γλώσσα. Αυτό συνεπάγεται την απόρριψη κάποιων όρων, όπως για παράδειγμα «αλφαριθμητισμός», «γραμματισμός» και «υγειακή εγγραμματοσύνη», την αναγνώριση επιπέδων για τη μέτρηση της ΕΥ και τη χρήση του όρου «εγγραμματοςμός σε θέματα για την υγεία» όταν γίνεται αναφορά στη διαδικασία προς την ΕΥ. Η πορεία για την ΕΥ είναι μια σύνθετη δυναμική διαδικασία που αρχίζει από τη γέννηση του ατόμου και συνεχίζει σε όλη τη διάρκεια της ζωής του. Προτάθηκε η χρήση του όρου «ψηφιακή-ΕΥ» για τη μετάφραση του όρου “eHealth literacy”. Βασική εισήγηση της ομάδας είναι η συνέχιση και η διεύρυνση του δικτύου της ομάδας ΕΥ σε Κύπρο και Ελλάδα, είτε με τη μορφή συνεργασίας μέσω εκπαιδευτικών ή ενημερωτικών σεμιναρίων, είτε με τη μορφή έρευνας. Αναφορικά με την αξιολόγηση των επιπέδων της ΕΥ επιβεβαιώθηκε η χρήση του ερωτηματολογίου HLS-EU σε Ελλάδα και Κύπρο.

Η έννοια της ΕΥ είναι ένα θέμα το οποίο απασχολεί εδώ και αρκετά έτη τους ερευνητές, ειδικά αγγλόφωνων χωρών. Η συμφωνία κοινής ορολογίας σε Ελλάδα και Κύπρο θα συνδράμει στην προώθηση της έρευνας στον ελληνικό χώρο και ενδεχομένως στην εδραίωση της ΕΥ τόσο στην επιστημονική κοινότητα όσο και στο ευρύτερο κοινό, δεδομένου ότι συνιστά ένα σημαντικό στοιχείο για την ενίσχυση της δημόσιας υγείας.

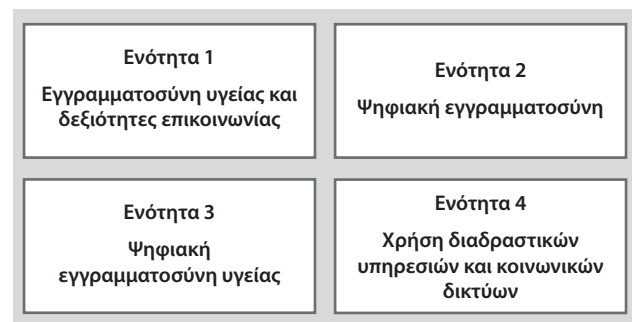
Σήμερα συναντάμε έρευνες που αφορούν στην ΕΥ στην Ελλάδα, όπου σε ένα δείγμα 1.526 φοιτητών διερευνήθηκε το επίπεδο ΕΥ με τη χρήση ενός ερωτηματολογίου τεσσάρων ερωτήσεων.¹³ Τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Κύπρο ανευρίσκονται μεταπτυχιακές και διδακτορικές διατριβές, όπως π.χ. για την εγκυροποίηση του εργαλείου HLS-EU-Q47 στα Ελληνικά, τη σχέση της ΕΥ με άλλες μεταβλητές για τη φροντίδα ατόμων με άνοια, για το επίπεδο της ΕΥ σε θέματα υγείας γονέων παιδοχειρουργικών ασθενών και φοιτητών.^{12,14}

Μόλις το 2018, με συνεργασία φορέων σε Ελλάδα, Κύπρο, Βουλγαρία, Ιταλία και Πολωνία, άρχισε η ανάπτυξη ενός εκπαιδευτικού προγράμματος για την ενίσχυση των δεξιοτήτων της ΕΥ και της ψ-ΕΥ των φροντιστών ηλικιωμένων ατόμων και συνέχισε το 2020 με τη δημιουργία αντίστοιχου προγράμματος για νοσηλευτές που εργάζονται με ηλικιωμένα άτομα (εικ. 3). Στην Κύπρο και στο Τμήμα

Νοσηλευτικής του Τεχνολογικού Πανεπιστημίου Κύπρου προστέθηκε η διάλεξη «Η εγγραμματοσύνη σε θέματα για την υγεία ως σύγχρονη διάσταση για την υγεία» ως ενότητα του μαθήματος «Θεμελιώδεις αρχές Νοσηλευτικής». Από τις παραπάνω έρευνες και τα εκπαιδευτικά προγράμματα γίνεται αντιληπτό το αυξημένο ενδιαφέρον των ερευνητών και των φοιτητών σε σχέση με το συγκεκριμένο θέμα στον ελληνικό χώρο και την ανάγκη για κοινή ορολογία και χρήση κοινών εργαλείων μέτρησης της ΕΥ. Εν μέσω της πανδημίας COVID-19, η ανάπτυξη δεξιοτήτων για εύρεση, αξιολόγηση και εφαρμογή των ιατρικών πληροφοριών από διαφορετικές πηγές από τον γενικό πληθυσμό αλλά και ειδικότερα από τα ηλικιωμένα άτομα ήλθε στο προσκήνιο χωρίς καθυστερήσεις και με κινητοποίηση της ερευνητικής κοινότητας προς αυτή την κατεύθυνση. Η οργάνωση της ομάδας σύγκλισης απόψεων είναι σημαντική για τον χώρο της έρευνας σε Ελλάδα και Κύπρο. Τα μέλη ομόφωνα συμφώνησαν στην κοινή ορολογία και επικύρωσαν την απόφαση. Η γλώσσα είναι δυναμική και η χρήση της ορολογίας που έχει επιλεγεί, αν και πρόκειται για έναν όρο χωρίς μεγάλη γλωσσική συχνότητα, είναι ικανή να τον διαδώσει εφόσον η ερευνητική κοινότητα αλλά και το ευρύ κοινό τον αποδεχθεί μέσω των δράσεων διάδοσης και σχετικής έρευνας. Η μεγαλύτερη συχνότητα δημοσίευσης ερευνητικών αποτελεσμάτων στην ελληνική γλώσσα καθώς και η διατήρηση και η συνεργασία της ομάδας ΕΥ μπορεί να δράσει επικουρικά σε αυτόν τον στόχο.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε όλα τα μέλη της ομάδας εργασίας για τη σημαντική συνεισφορά τους με αλφαριθμητική σειρά: Μαρία Καμπανάρου, αναπληρώτρια καθηγήτρια, Τμήμα Αποκατάστασης, Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο Κύπρου (ΤΕΠΑΚ), Μπάρμπαρα Κονδύλη, σύμβουλο της ομάδας HLS-EU για

Εικόνα 3. Ενότητες του προγράμματος εκπαίδευσης για φροντιστές ατόμων με άνοια σε δεξιότητες της εγγραμματοσύνης σε θέματα υγείας (ΕΥ) και της ψηφιακής εγγραμματοσύνης σε θέματα υγείας (ψ-ΕΥ). Πηγή: Από τους συγγραφείς.

την Ελλάδα, Χριστιάννα Κυριάκου, μεταπτυχιακή φοιτήτρια ΤΕΠΑΚ, Χαράλαμπος Μαγουλά, μέλος της ομάδας HLS-EU για την Ελλάδα, Αναστάσιο Μερκούρη, αναπληρωτή καθηγητή, Τμήμα Νοσηλευτικής, ΤΕΠΑΚ, Χριστιάννα Νικολάου, επίκουρη καθηγήτρια, Τμήμα Νοσηλευτικής, ΤΕΠΑΚ, Σαλώμη Παπαδήμα-

Σοφοκλέους, επίκουρη καθηγήτρια, Κέντρο Γλωσσών, ΤΕΠΑΚ, Ανδρέα Προκοπίου, καθηγητή, Ιατρική Σχολή, Πανεπιστήμιο Λευκωσίας, Παναγιώτα Σουρτζή, καθηγήτρια, Τμήμα Νοσηλευτικής, Πανεπιστήμιο Αθηνών.

ABSTRACT

Health literacy: A consensus group on Greek terminology

A. ΕΥΘΥΜΙΟΥ,¹ Ι. ΜΕΝΙΚΟΥ,¹ Ν. ΜΙΔΔΛΤΟΝ,¹ Β. ΚΟΝΔΙΛΙΣ,² Ε. ΠΑΠΑΣΤΑΥΡΟΥ¹

¹Department of Nursing, Faculty of Health Sciences, Cyprus University of Technology, Limassol, Cyprus, ²Hellenic American University, Nashua, New Hampshire, United States of America, and Athens, Greece

Archives of Hellenic Medicine 2021, 38(6):833–839

Health literacy has become an important research field in public health and health care. People with low levels of health literacy utilize more health services, visit emergency rooms more frequently, have longer hospital stays, and are less likely to adhere to treatment plans. In Greece and Cyprus, research on this topic has become popular only in the last decade, in comparison with the United States of America (USA), the United Kingdom (UK), Australia, and China. A core issue in the Greek language is the use of common terminology in medical research. For this reason, a consensus group was organized to validate the work of the Greek team participating in the Health Literacy Survey in Europe (HLS-EU) concerning the terminology of health literacy. The consensus group will suggest a common means of assessment in Greece and Cyprus, and discuss future research and the role of all the relevant stakeholders in health literacy interventions and dissemination of the common Greek terminology.

Key words: Health literacy, Health promotion, Prevention, Qualitative research, Terminology

Βιβλιογραφία

1. ANONYMOUS. Health literacy: Report of the Council on Scientific Affairs. Ad Hoc Committee on Health Literacy for the Council on Scientific Affairs, American Medical Association. *JAMA* 1999, 281:552–557
2. US DEPARTMENT OF HEALTH AND HUMAN SERVICES, OFFICE OF DISEASE PREVENTION AND HEALTH PROMOTION. National action plan to improve health literacy. US Department of Health and Human Services, Washington, DC, 2010. Available at: https://health.gov/sites/default/files/2019-09/Health_Literacy_Action_Plan.pdf
3. EUROPEAN COMMISSION. Together for health – a strategic approach for the EU, 2008–2013. IP/07/1571. European Commission, Brussels, 2007. Available at: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_07_1571
4. SØRENSEN K, VAN DEN BROUCKE S, FULLAM J, DOYLE G, PELIKAN J, SLONSKA Z ET AL. Health literacy and public health: A systematic review and integration of definitions and models. *BMC Public Health* 2012, 12:80
5. OKAN O, BAUER U, LEVIN-ZAMIR D, PINHEIRO P, SØRENSEN K. *International handbook of health literacy: Research, practice and policy across the life-span*. Policy Press, Bristol, 2019
6. HLS-EU CONSORTIUM. Comparative report on health literacy in eight EU member states. 2nd revised and extended version. HLS-EU Consortium, 2014. Available at: https://cdn1.sph.harvard.edu/wp-content/uploads/sites/135/2015/09/neu_rev_hls-eu_report_2015_05_13_lit.pdf
7. SØRENSEN K, BRAND H. Health literacy lost in translations? Introducing the European Health Literacy Glossary. *Health Promot Int* 2014, 29:634–644
8. ZARCADOOLAS C, KONDILIS BK. Health literacy in non-communicable diseases: Contexts and cases. In: Papalois VE, Theodosiou M (eds) *Optimizing health literacy for improved clinical practices*. IGI Global, International Academic Publisher, Hershey, PA, 2018:32–72
9. NAIR R, AGGARWAL R, KHANNA D. Methods of formal consensus in classification/diagnostic criteria and guideline development. *Semin Arthritis Rheum* 2011, 41:95–105
10. NUTBEAM D. Health literacy as a public health goal: A challenge for contemporary health education and communication strategies into the 21st century. *Health Promot Int* 2000, 15:259–267
11. WORLD HEALTH ORGANIZATION. Health literacy: The solid facts. WHO, Regional Office for Europe, Brussels, 2013. Available at: <https://apps.who.int/iris/handle/10665/326432>

12. EFTHYMIΟΥ Α, MIDDLETON Ν, CHARALAMBOUS Α, PΑPASTAVROU Ε. The Association of Health Literacy and Electronic Health Literacy with self-efficacy, coping, and caregiving perceptions among carers of people with dementia: Research protocol for a descriptive correlational study. *JMIR Res Protoc* 2017, 6:e221
13. VOZIKIS Α, DRIVAS Κ, MILLIORIS Κ. Health literacy among University students in Greece: determinants and association with self-perceived health, health behaviours and health risks. *Arch Public Health* 2014, 72:1–6
14. ANDREOU Ν, NICOLAOU C, PΑPASTAVROU Ε, MIDDLETON Ν. Social gradient in health literacy among primary healthcare users in Cyprus. *Eur J Public Health* 2019, 29(Suppl 4):31–32

Corresponding author:

A. Efthymiou, Department of Nursing, Faculty of Health Sciences, Cyprus University of Technology, 15 Vragadinou street, Limassol, Cyprus
e-mail: al.efthymiou@edu.cut.ac.cy

